

Seksitaudit

Hiv **Aids**
Hiv-säätiö / Aids-tukikeskus

Mistä sitä tietää...

Jokaisella ihmisellä on seksuaalihistoria. Monella on ollut useita eri seksikumppaneita ja ehkä myös erilaisia seksitauteja. Seksitaudit eivät näy päälle päin. Tuttu petikaveri ei ole välttämättä sen turvallisempi seksipartneri kuin tuntematonkaan. Kondomin käyttö on yhtä tärkeää kotimaassa kuin ulkomaillakin. Riskiryhmiä ei ole olemassa, on vain riskikäyttäytymistä.

Hiv >>virus

Hiv on elimistön puolustusjärjestelmää tuhoava viruksen aiheuttama tartuntatauti, jota esiintyy kaikkialla maailmassa. Hi-virus tunkeutuu tiettyntyyppisiin valkosoluihin ja tuhoaa niitä. Hiv-tartunnan saaneen oma puolustuskyky heikkenee vähitellen ja hän altistuu monille erilaisille sairauksille. Hi-virusta on veressä, spermassa, miehen esiliukasteessa, emätineritteessä ja äidinmaidossa.

Hiv voi tarttua:

- emätin- tai anaaliyhdyntäessä tai suuseksissä ilman kondomia
- yhteisistä huumeidenkäyttövälineistä
- veren – tai elinsiirron yhteydessä (viimeisin tällainen tartunta on Suomessa todettu 1986)
- hiv-positiiviselta äidiltä lapseen raskauden, synnytyksen tai imetyksen aikana (Suomessa riski on pieni suojälääkityksen ansiosta)

Hiv-tartunta voi olla pitkään oireeton. Hiv-tartunnan voi todeta vain käymällä hiv-vasta-ainetestissä. Testillä mitataan, onko elimistöön muodostunut hi-viruksen vasta-aineita. Testiin kannattaa mennä, kun riskitilanteesta on kulunut kolme kuukautta. Tässä ajassa vasta-aineita on ehtinyt muodostua riittävästi ja testitulokset on luotettava. Muista turvaseksi testiin menoa odottaessasi!

Suomessa testiin ei hakeuduta ajoissa. Noin 25% hiv-tartunnan saaneista käy testissä vasta kun immuunijärjestelmä on selvästi voittanut, ja hoitoennuste on huomattavasti heikentynyt. Jos tartunta todetaan ajoissa ja potilas sitoutuu vaativaan lääkehoitoon, voi suurin osa hiv-positiivisista elää nykyisen lääkityksen avulla Suomessa pitkän ja hyvän elämän. Vaikka hiv-lääkitys on parantunut huomattavasti vuosien myötä, se on elinikäistä ja siihen liittyy sivuvaikutuksia. Hiv-infektio löytyy ajoissa vain käymällä testissä.

Itämis aika	3 kk
Testi	Suoniverinäyte tai pikatesti sormenpään veripisarasta
Hoito	Antiretroviraalilääkitys. Parantavaa lääkitystä ei vielä ole olemassa.

>> 1980 - 31.8. 2006 välisenä aikana Suomessa
15-24 -vuotiailla todettuja hiv-tartuntoja yhteensä 247 kpl.

Klamydia >>bakteeri

Klamydia ja kondylooma ovat yleisimmät seksiteitse tarttuvat taudit nuorten keskuudessa. Klamydian aiheuttaa bakteeri, joka yleensä saa aikaan oireita emättimessä, virtsaputkessa, joskus myös nielussa ja peräsuolella.

Klamydia voi tarttua:

- emätin- tai anaaliyhdynnässä tai suuseksissä ilman kondomia
- peräaukkoa nuolemalla
- sormien kautta silmiin

Klamydian oireina saattaa naisilla olla kirvelyä virtsatessa, alavatsakipuja, epänormaalia valkovuotoa, kuukautishäiriöitä ja yhdynnän jälkeistä veristä vuotoa. Miehillä saattaa esiintyä vuotoa virtsaputkesta, kirvelyä virtsatessa ja kipua kiveksissä ja

alavatsassa. Usein klamydia on täysin oireeton. Hoitamaton klamydia saattaa aiheuttaa lapsettomuutta, kohdunulkoisia raskauksia ja munanjohtimen arpeutumista.

Itämisaika n. 1 – 2 viikkoa

Testi Ensivirtsanäyte

Hoito Antibiootti

>> Vuonna 2005 Suomessa 15-24 -vuotiailla todettuja klamydia-tartuntoja yhteensä 8 505 kpl.

Kondylooma >>virus

Kondylooman eli visvasyyllän aiheuttaa papillooma-virus (HPV), joka saa aikaan sukupuolielimissä ihonvärisiä, syylämäisiä muodostelmia. Visvasyyllät voivat olla pieniä, litteitä ja hyvin vaikeasti havaittavia tai isoja, kukkakaalimaisia ryppeitä. Visvasyyliä voi olla myös peräaukon seudulla ja peräsuoleessa. Papilloomavirus voi aiheuttaa naisilla kohdunsuun solumuutoksia ja myöhemmin kohdunkaulansyöpää, minkä vuoksi säännöllinen gynekologinen tutkimus ja papa-seuranta naisilla on tärkeää. Myös miehillä on todettu yhteys sukupuolielinten alueen syöpien syntyyn.

Kondylooman oireena voi esiintyä kirvelyä, kutinaa, vähäistä verenvuotoa ja haavaumia sukupuolielimissä. Jos visvasyyliä on virtsaputkessa, virtsaamisen tarve saattaa lisääntyä ja rakon tyhjentäminen vaikeutua.

Kondylooma voi tarttua:

- emätin- tai anaaliyhdyntässä tai suuseksissä ilman kondomia

Itämisaika Minimi 1 – 2 kk, voi olla myös vuosia

Testi Lääkärillä käynti

Hoito Liuos, voide, jäädytys ja laserhoito

>> Kondylooman esiintyvyydestä ei ole saatavilla tilastoja, mutta se on selvästi yleisin seksiteitse tarttuva tauti Suomessa.

Herpes >>virus

Herpeksen aiheuttaa herpes simplex-virustyyppi. 1-tyypin virus aiheuttaa huuliherpeksen ja 2-tyypin virus sukupuolielinherpeksen eli genitaalierpeksen. Huuliherpes voi tarttua suuseksin kautta sukupuolielimiin ja vastaavasti genitaalierpes huuliin.

Herpes voi tarttua:

- suudellessa
- emätin- tai anaaliyhdyntäessä tai suuseksissä ilman kondomia
- peräaukkoa nuolemalla
- tyydyttämällä käsin kumppania, jolla on herpesrakkula

Herpeksen oireena voi olla pieni, kutiava ja punoittava läiskä, minkä jälkeen ilmestyy pieniä nesterakkuloita, jotka puhjettuaan jättävät jälkeensä kutiavia ja kivuliaita haavaumia, jotka rupeutuvat.

Joskus saattaa oireina lisäksi esiintyä kuumetta ja imusolmukkeiden arkuutta. Tartuntavaara on suurin rakkuloiden alkuvaiheessa, ja se pienenee haavaumien parantuessa. Suurin osa herpesksen kantajista on oireettomia.

Itämisaika	7 päivää
Testi	Viljelynäyte haavasta tai rakkulasta
Hoito	Viruslääkkeet vähentävät oireilua. Parantavaa lääkitystä ei vielä ole olemassa.

>> Herpesksen esiintyvyydestä ei ole saatavilla tarkkaa tietoa, mutta noin joka viides suomalainen on herpes-viruksen kantaja.

Tippuri >>bakteeri

Tippurin eli gonorrean aiheuttaa bakteeri, jonka oireina naisilla saattaa olla kirvelyä virtsatessa, virtsaamisvaikeuksia, lisääntyntä valkovuotoa ja alavatsakipuja. Yli puolet tartunnan saaneista naisista on täysin oireettomia. Tippuri löytyy usein naisilta emättimen lisäksi peräsuolesta sekä virtsaputkesta. Miehillä saattaa oireina esiintyä runsasta kellertävää vuotoa virtsaputkesta, kirvelyä virtsatessa ja virtsaamisvaikeuksia..

Tippuri voi tarttua:

- emätin- tai anaaliyhdyntäessä tai suuseksissä ilman kondomia
- peräaukkoa nuolemalla

Itämisaika	2 - 5 päivää
Testi	Ensivirtsanäyte
Hoito	Antibiotti

>> Vuonna 2005 Suomessa 15-24 -vuotiailla todettuja tippuri-tartuntoja 62 kpl.

Kuppa >>bakteeri

Kupan eli syfiliksen oireina esiintyy yksi tai useampi, kovareunainen ja kivuton haavauma sukupuolielinten alueella, peräaukossa, peräsuolella tai suun ja limakalvojen alueella. Haavauma paranee ilman hoitoa 3-6 viikon kuluessa. 1-3 kuukauden kuluttua tartunnasta ilmaantuu yleensä koko kehon alueelle ihottuma, joka katoaa viikkojen kuluessa. Ensimmäisten kuukausien aikana oireina saattaa esiintyä myös nivelkipuja, kuumetta ja väsymystä. Ensioireiden jälkeen kuppa voi olla oireeton vuosia. Hoitamattomana kuppa saattaa aiheuttaa vakavia ongelmia muun muassa sydämeen, hermostoon ja aivoihin.

Kuppa voi tarttua:

- emätin- tai anaalihdyntäessä tai suuseksissä ilman kondomia
- suudeltaessa, jos toisella on syfilishaavoja suussa

Itämisaika	1 kk
Testi	Verikoe
Hoito	Antibiotti

>> Vuonna 2005 Suomessa 15-24 -vuotiailla todettuja kuppataartuntoja yhteensä 10 kpl.

Hepatiitti A, B ja C >>virus

Hepatiitti A:n aiheuttaa ulosteessa elävä virus. Oireet ovat hyvin yksilöllisiä. Noin kuuden viikon kuluessa tartunnasta saattaa tulla lievän flunssan kaltaisia oireita, kuumetta, ripulia, väsymystä, harmaita ulosteita, painon laskua, virtsan tummuutta ja ihon sekä silmien keltaisuutta.

Hepatiitti A voi tarttua:

- yleensä ruuan ja veden välityksellä
- anaali- ja suuseksissä ilman kondomia
- peräaukkoa nuolemalla
- sormi-peräaukko-suu -kontaktissa

Hepatiitti B -virus on sitkeä ja se kestää lämpötiloja, joissa useimmat muut mikrobit kuolevat. Hepatiitti B saattaa olla vähäoireinen tai

oireet ovat lievän flunssan kaltaisia. Oireina saattaa esiintyä myös ruokahaluttomuutta, vatsakipuja, kuumetta, ja ylenpalttista väsymystä. Mikäli silmien ja/tai ihon väri muuttuu keltaiseksi, on syytä epäillä hepatiitti B -tartuntaa. Hepatiitti B voi johtaa vakavaan maksasairauteen.

Hepatiitti B voi tarttua:

- emätin- tai anaaliyhdyntäessä tai suuseksissä ilman kondomia
- yhteisistä huumeidenkäyttövälineistä
- hepatiitti B -positiiviselta äidiltä lapsen synnytyksen yhteydessä

Hepatiitti C -virus saattaa aiheuttaa akuutin maksatulehduksen, mutta usein oireet ovat epämääräisiä ja vähäisiä. Suurin osa tartunnan saaneista jää viruksen kantajiksi. Hepatiitti C voi johtaa vakavaan maksakirroosiin ja maksasyöpään.

Hepatiitti C voi tarttua:

- yhteisistä huumeidenkäyttövälineistä
- emätin- tai anaaliseksiä ilman kondomia
- hepatiitti C –positiivisesta äidistä lapsen synnytyksen yhteydessä

Itämisaika Hepatiitti A: 2 – 6 viikkoa
Hepatiitti B: 6 – 12 viikkoa
Hepatiitti C: 4 – 12 viikkoa

Testi Verikoe

Hoito Hepatiitti A:ta ja B:tä vastaan suojautuu parhaiten etukäteen annetulla rokotteella
Hepatiitti C: Interferonihoito (ei tehoa kaikkiin)

>> Vuonna 2005 Suomessa 15-24 –vuotiailla todettuja hepatiitti-tartuntoja yhteensä: Hepatiitti A: 4 kpl, Hepatiitti B: 59 kpl, Hepatiitti C: 438 kpl

Testiin

Hiv-vasta-ainetestit:

- Aids-tukikeskuksen toimipisteet
- Suomen Punaisen Ristin Pluspisteet

Hiv- ja muut seksiteitse tarttuvat taudit:

- Opiskelijaterveydenhuolto
- Sukupuolitautilien poliklinikat
- Terveyskeskukset
- Yksityiset lääkäriasemat

Sanaselitykset

Anaaliyhdyntä	Anaaliyhdyntä tarkoittaa samaa kuin peräaukkoyhdyntä.
Antibiotti	Lääkeaine, esim. penisilliini, bakteerien aiheuttamiin tulehduksiin.
Bakteeri	Yksinkertainen organismi, joka aiheuttaa joskus sairauksia. Bakteeri-infektioita voidaan hoitaa antibiooteilla.
Itämisaika	Aika, joka kuluu tartuntahetken ja sairauden puhkeamisen välillä.
Virus	Mikro-organismi, joka voi lisääntyä vain tunkeutumalla elävään soluun. Virusta ei voida tuhota antibiooteilla.
Turvaseksi	Turvallista seksiä on kaikki sellainen seksi, jossa verta, siemennestettä, esiliukastetta tai emätineritettä ei pääse kumppanin elimistöön. Kondomi oikein käytettynä koko rakastelun ajan suojaa hiv-tartunnalta ja muilta seksiteitse tarttuvilta taudeilta sekä ei-toivotuilta raskauksilta.

Seksitaudit

Hiv-säätiö / Aids-tukikeskus

Vaihde – 0207 465 700
(ma - pe 9-16)

Päivystys – 0207 465 705
(ma - pe 10-15.30)

www.aidstukikeskus.fi